

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВІ

Бойко О.М.

к.е.н., с.н.с., пров.н.с.

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

ОСОБЛИВОСТІ ПІДТРИМКИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ³

В цій статті визначено основні проблеми формування та розвитку інноваційної діяльності реального сектору економіки. Проаналізовано світовий досвід форм підтримки інноваційної діяльності реального сектору економіки країни на прикладі економічно розвинених країн світу та країн СНД. Визначено шляхи вирішення проблем інноваційної діяльності реального сектору.

Ключові слова: інноваційна діяльність, технологічний уклад, основні фонди, венчурні фонди, конкурентоспроможність, інноваційні проекти.

Постановка проблеми. Особливості формування та розвитку інноваційної діяльності реального сектору економіки країни висвітлювали у своїх наукових працях такі видатні фахівці, як Андріанов В., Асаул А., Гальчинська Н., Загвойська Л., Іванов С., Ляшенко В., Молдован О., Новіков А., Приходько С., Рудий К., Санатов Д., Селіванов А., Черток Д. та ін. Однак необхідно зазначити, що питання потребує подальшого дослідження та генезису.

Мета статті – проаналізувати сучасні проблеми і шляхи їх вирішення щодо інноваційної діяльності, а також світовий досвід форм підтримки розвитку інноваційної діяльності реального сектору економіки.

Виклад основного матеріалу. Одним із важливих факторів економічного розвитку країни є інноваційна діяльність, яка являє собою згідно Закону України «Про інноваційну діяльність» – «діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг» [1]

Серед основних проблем, які гальмують розвиток інноваційної діяльності реального сектору економіки є: відсутність власних та недостатній обсяг державних коштів; наявність високих процентних ставок банківських установ у кредитуванні інноваційної діяльності; тривалі

³ Публікацію підготовлено за виконання НДР «Імплементція високих технологій в економіку України», державний реєстраційний №0112U004938

терміни кредитування, необхідні для реалізації інноваційних проектів; недосконалість нормативно-правового забезпечення щодо розвитку інноваційної діяльності; відсутність розробленої та дієвої програми підтримки перспективних напрямів розвитку видів економічної діяльності у промисловості з п'ятим та шостим технологічними укладами (поширені III та IV технологічні уклади, на які припадає 95 %, а на V технологічний уклад – 4,2 %) [2]; нерозвиненість інноваційної інфраструктури, незначна кількість інноваційних підприємств (інноваційних бізнес-інкубаторів, технопарків, технополісів), наукових парків, промислових кластерів, центрів трансферу технологій; низький ступінь розвитку інфраструктури, особливо транспортних мереж (дорожнє будівництво, лізинг нових літаків вітчизняного виробництва, будівництво і модернізація трубопроводів, водних шляхів та інше); недосконалість механізму комерціалізації результатів наукових розробок та досліджень; технічна недосконалість виробництва; відсутність мережі фондів кредитування малого інноваційного бізнесу та мережі венчурних фондів для фінансування проривних інноваційних проектів; високий ступінь екоризику; зношеність основних фондів.

З метою усунення проблем розвитку інноваційної діяльності прийнято застосовувати різноманітні форми підтримки, серед яких у розвинених країнах світу найбільш поширеними є [2]:

- пряме фінансування наукових, науково-технічних робіт за рахунок субсидування розробок, просування нових технологій, товарів та послуг, загальний обсяг якого становить близько 50% сукупних витрат підприємств. Це стосується субсидій у формі грантів (надаються державою, міжнародними та громадськими організаціями, спеціальними фондами, шляхом фінансування проектів).

- пільгове кредитування інноваційної діяльності за рахунок повної або часткової компенсації відсотків, сплачених за банківськими кредитами за рахунок коштів спеціальних фондів чи державного бюджету;

- податкові пільги, канікули, як засіб непрямого стимулювання інноваційної діяльності;

- митні пільги або повне звільнення від митних податків щодо імпортованого наукового або високотехнологічного обладнання.

Одним з лідерів світової конкурентоспроможності за багатьма рейтинговими системами є *Канада*. Характерною ознакою є функціонування багатокомпонентної інфраструктури державної підтримки інноваційної діяльності: надаються субсидії на реалізацію проектів промислових досліджень, обсягом 50% витрат на заробітну плату науково-дослідного персоналу; надається податковий кредит, обсягом 10-25% капітальних та поточних витрат на ННТР залежно від масштабу корпорації та її територіального розміщення; зменшений корпоративний податок на суму, еквівалентну частині приросту власних витрат фірми на ННТР стосовно до попереднього рівня [3].

Представником успішної інноваційної діяльності є Японія. Державне стимулювання інноваційної діяльності проводиться за наступними напрямками: зменшення пільгового податку на прибуток венчурних підприємств; податкової знижки на приватні інвестиції в ННТР; гарантованого повернення (до 80 %) коштів, вкладених у венчурний бізнес; пільгових кредитів венчурним фондам; одержання малими інноваційними підприємствами 50% ставки за використання кредиту; стимулювання малих інноваційних підприємств; звільнення від оподаткування пенсійних фондів малих інноваційних підприємств; звільнення від оподаткування відрахувань, що надходять до страхових фондів захисту від ланцюгових банкрутств; створення товариств взаємного кредитування [4].

Лідером інноваційного розвитку в Європі є *Великобританія*, завдяки реалізації національних та регіональних програм («Mercia», «Connect», «Enterprise Fellowship Scheme», «Medici»). Щорічно спостерігається зростання чисельності зареєстрованих нових патентів, створюються венчурні компанії, яким надаються пільги щодо зменшення податку на прибуток; страхування коштів (венчурним компаніям з боку держави); відшкодування витрат на нововведення згідно з державними програмами щодо субсидування малих інноваційних фірм [5].

У *Німеччині* пільги надаються підприємствам, які займаються інноваційною діяльністю: цільові безоплатні субсидії підприємствам, що освоюють нову технологію; дотації (до 3 років) на підвищення кваліфікації науково-дослідного персоналу; пільгові кредити підприємствам – близько 50% коштів, річний обсяг продажу – не перевищує 300 млн.євро (кошти витрачають на модернізацію підприємства, освоєння випуску нових товарів, заходи щодо раціонального використання енергії); надання (близько 100 тис.євро) пільгових кредитів малим і середнім підприємствам, що вступають у промислову кооперацію з іншими підприємствами; дотації малим підприємствам на інвестування в ННТР; дотації малим і середнім підприємствам на наукові дослідження або розробку нової технології для виготовлення продукції; дотації наукомістким підприємствам [6].

Досвід *Італії* свідчить про надання наступних видів пільг на інноваційну діяльність у промисловому секторі економіки, зокрема звільнення від сплати: реєстраційного податку для нових підприємств, що створюються в складі НТП; податку на прибуток в перші два роки діяльності та сплата податку на прибуток за пільговою ставкою в наступні роки для підприємств, що вже функціонують в складі НТП; земельного податку та податку на майно [7]. Отже, принцип італійської інноваційної системи полягає в тому, що податкові пільги надають не науковим організаціям, а підприємствам та інвесторам, що забезпечують попит на дослідження і інновації.

Зацікавленість щодо досвіду роботи представляють країни колишнього Радянського Союзу. Зокрема, у *Республіці Білорусь*

приділяється значна увага заходам щодо стимулювання інноваційної діяльності промислового сектору економіки. Зокрема, Указом Президента Республіки Білорусь «Про оподаткування високотехнологічних організацій», затверджено реєстр високотехнологічних виробництв і підприємств прибуток яких, одержаний від реалізації високотехнологічних товарів (робіт, послуг) власного виробництва, обкладається податком на прибуток за ставкою, зменшеною на 50%.

Завдяки прийнятому указу Президента Республіки Білорусь «Про деякі заходи щодо стимулювання інноваційної діяльності в Республіці Білорусь» науковим організаціям надано право створювати унітарні підприємства, а також надані преференції з оподаткування. Зокрема звільняються від податку на прибуток, отриманого від реалізації товарів власного виробництва, організації, які є інноваційними (відповідно до переліку, визначеного Радою Міністрів Республіки Білорусь) та високотехнологічними (відповідно до переліку, який визначається Радою Міністрів Республіки Білорусь за погодженням з Президентом Республіки Білорусь). Науково-технологічні парки, центри трансферу технологій, резиденти науково-технологічних парків сплачують податок на прибуток за ставкою 10% (за винятком податку на прибуток, що обчислюється, утримується та перераховується при виконанні обов'язків податкового агента). Прибуток організацій, одержана від реалізації товарів власного виробництва, включених до переліку високотехнологічних товарів, обкладається податком на прибуток за ставкою 10%.

Пільгові умови мають резиденти парку високих технологій, основними видами діяльності якого є: розробка та впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, програмного забезпечення, як для внутрішнього користування, так і на експорт, роботи по 12 високотехнологічним напрямкам (від створення матеріалів для мікрота наноелектроніки до авіаційної та ракетно-космічної техніки). До основних преференцій резидентів парку високих технологій необхідно віднести звільнення від: податків, зборів та інших обов'язкових платежів, які повинні надходити до республіканського бюджету; податку на прибуток; ПДВ за оборотами від реалізації; земельного податку на період будівництва (не більше 3 років); податку на нерухомість; сплати митних зборів і ПДВ при ввезенні товарів для здійснення видів діяльності в ІТ-галузі та ін. [8].

Основні преференції нерезидентам парку високих технологій надаються лише в частині реалізації зареєстрованого бізнес-проекту і включають такі складові, як звільнення від: податків, зборів та інших обов'язкових платежів до республіканського бюджету, державні цільові бюджетні та позабюджетні фонди, сплачуваних з виручки від реалізації; податку на прибуток; ПДВ за оборотами від реалізації; сплата прибуткового податку працівників за ставкою 9% [9].

В Литві інноваційна діяльність у промисловості підтримується Литовським центром інновацій, який надає послуги, спрямовані на:

міжнародну передачу технологій; інформування про програми технологічного розвитку ЄС; підтримку інновацій, надання інформації про захист інтелектуальної власності, ліцензування, фінансування інновацій; консультаційну допомогу підприємствам при ініціюванні і здійсненні інноваційних проектів, використанні допомоги структурних фондів ЄС. Необхідно відмітити, що відповідно до наказу Міністра господарства Литовської Республіки №4-156 від 12.04.2005 р. «Правила надання фінансової підтримки для здійснення проектів науково-технологічним паркам, інноваційним і технологічним центрам» затверджено способи фінансової підтримки інновацій: «ініціатори реалізації проектів у науково-технологічних парках, інноваційних і технологічних центрах можуть отримати державну фінансову підтримку на підготовку інноваційних проектів, оренду приміщень, придбання майна довготривалого користування, обладнання й транспорту, підвищення кваліфікації працівників, проведення семінарів і конференцій, використання послуг аудиту, виплату заробітної плати та зобов'язань соціального страхування, проведення реконструкції та ремонту приміщень, виконання інформаційних робіт тощо» [10].

В *Казахстані* передбачено ряд преференцій з оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності у промисловості, зокрема інвестиційний податковий кредит (надання відстрочки податкових платежів з поетапною сплатою суми кредиту і нарахованих відсотків). Він може бути наданий з податку на прибуток організації за наявності таких підстав, як: проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт або технічного переозброєння виробництва; здійснення впроваджувальної та інноваційної діяльності (створення нових або вдосконалення застосовуваних технологій, створення нових видів сировини); виконання особливо важливого замовлення по соціально-економічному розвитку регіону або надання особливо важливих послуг населенню. Термін дії ІНК складає від 1-5 років, протягом яких щорічні податкові платежі можуть бути знижені на 30% від вартості обладнання; пільги по податку на додану вартість – від сплати ПДВ звільняються: виконання ННТР за рахунок коштів бюджету, а також коштів Російського фонду фундаментальних досліджень, Російського фонду технологічного розвитку та утворюваних для цих цілей позабюджетних фондів; виконання ННТР установами освіти і науки на основі господарських договорів; пільги по земельному податку передбачені для науково-дослідних установ [11].

Висновки. Для підвищення розвитку інноваційної діяльності промислових підприємств реального сектору економіки України до першочергових заходів, які необхідно здійснити слід віднести: суттєве покращення техніко-економічного стану промислових підприємств, у тому числі особливу увагу звернути у мономістах; кардинальну зміну підходів щодо пріоритетів досліджень відповідно 6-7 технологічних укладів; ринкову дооцінку використання зазначених об'єктів та розробку механізмів сучасної структури фінансування досліджень. Також необхідно

здійснити поглиблений аналіз ефективності і перспективності наукових досліджень інституцій наукової та інноваційної діяльності. На рівні держави прийняти відповідні законодавчі та нормативні документи щодо впровадження кластерних механізмів функціонування інституцій інноваційної діяльності у відповідності до стандартів ЄС. Формувати програми розвитку кластерів в інноваційній сфері діяльності. Також необхідно створити сприятливий інноваційно-інвестиційний клімат; удосконалити державне регулювання та економічне стимулювання суб'єктів ведення господарства у сфері трансферу технологій; залучити венчурний капітал для фінансування інноваційних проектів та програм; сприяти підтримці розвитку високотехнологічних виробництв за рахунок реалізації програм, стратегій, затверджених в Україні; сприяти реалізації пріоритетних за видами економічної діяльності проектам, які орієнтовані на розвиток проривних технологій; застосувати процедуру пільгового придбання технологій та обладнання для малих підприємств, які займаються інноваційною діяльністю; створити інфраструктуру фінансового забезпечення малого інноваційного підприємництва, зокрема за рахунок механізму фінансової підтримки венчурного фінансування через інноваційні фонди; прийняти технічні регламенти, стандарти та правила, які спроможні прискорити створення високотехнологічних спільних підприємств та аутсорсингу; спростити та прискорити процедуру сертифікації, у тому числі відповідно до міжнародних стандартів якості.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» [Електронний ресурс]: <http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15>
2. Дмитрів В.І. Світовий досвід фінансового регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності [Електронний ресурс]: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3214>
3. Ціхановська В. М., Пасічник І. В. Державна підтримка інноваційної діяльності [Електронний ресурс]: http://www.rusnauka.com/4_SWMN_2010/Economics/58988.doc.htm
4. Клочкова Н.В., Бердичевська В.О. Развитие инновационной деятельности: обобщение зарубежного опыта [Електронний ресурс]: http://www.ispu.ru/files/str_78-82_0.pdf
5. Марков В.В. Налоговые льготы как способ стимулирования инновационной деятельности: оценка целесообразности и бюджетной результативности их применения. [Електронний ресурс]: <http://www.russianlaw.net/files/law/doc/a269.pdf>
6. Контуры инновационного развития мировой экономики. Прогноз на 2000–2015 гг. / Под ред. А.А. Дынкина. – М.: Наука, 2000. – 116 с.
7. Основы инновационного менеджмента: теория и практика / Под ред. Завлина П.Н., Казанцева А.К., Мендели Л.Э. – М.: Экономика, 2000. – 256 с.
8. Зарубежный опыт государственного регулирования инновационной деятельности [Електронний ресурс]: <http://www.5fan.info/jgeujgjepolmerbew.html>
9. Стимулювання інноваційної діяльності [Електронний ресурс]: pidruchniki.com/19240701/investuvannya/pidtrimka_rozvitku_innovatsiynoyi_diyalnosti

10. Информация о практике налогового регулирования инновационной и инвестиционной деятельности в государствах-участниках СНГ [Электронный ресурс]: <http://www.e-cis.info/foto/pages/23469.doc>

11. Гельманова З.С., Спанова Б.Ж. Основные формы государственной поддержки научной и инновационной деятельности. [Электронный ресурс]: http://www.usnauka.com/12_KPSN_2010/Economics/63740.doc.htm

Бойко Е.Н.

к.э.н., с.н.с., вед.н.с.

ГУ «Институт экономики и прогнозирования НАН Украины»

ОСОБЕННОСТИ ПОДДЕРЖАНИЯ ФОРМИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ

В этой статье определены основные проблемы формирования и развития инновационной деятельности реального сектора экономики. Проанализирован мировой опыт форм поддержки инновационной деятельности реального сектора экономики страны на примере экономически развитых стран мира и стран СНГ. Определены пути решения проблем инновационной деятельности реального сектора.

Ключевые слова: инновационная деятельность, технологический уклад, основные фонды, венчурные фонды, конкурентоспособность, инновационные проекты.

Boiko O.M.

Ph.D., Senior Scientist, SU organization

«Institute of Economics and prediction of NAS of Ukraine»

FEATURES OF THE MAINTENANCE OF FORMATION AND DEVELOPMENT OF INNOVATIVE ACTIVITY OF THE REAL SECTOR OF THE ECONOMY

In this article the basic problems of formation and development of innovative activity of the real sector of the economy. Analyzed international experience forms of support of innovative activity of the real sector of the economy on the example of the developed countries and the CIS countries. The ways of solving the problems of the real sector innovation.

Keywords: innovative activity, technological way, the basic funds, venture capital funds, competitiveness, innovation projects.

Джемелінська Л.В.
к.е.н., доцент НТУУ «КПІ»

УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ВЛАСНІСТЮ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Проведено аналіз інноваційної діяльності промислових підприємств України, розглянуто поняття системи економічної безпеки підприємства. Запропоновано механізм управління інтелектуальною власністю промислового підприємства в системі економічної безпеки.

Ключові слова: інноваційна активність, управління інтелектуальною власністю промислового підприємства, економічна безпека підприємства, інноваційна стратегія, об'єкт інтелектуальної власності.

Постановка проблеми. Теоретичні та методологічні аспекти інноваційної діяльності промислових підприємств, управління інтелектуальною власністю, поняття економічної безпеки досліджені в [1 – 5], [6 – 7] та інших наукових працях. Але питання управління інтелектуальною власністю в системі економічної безпеки промислового підприємства залишається актуальним і не достатньо вивченим.

Метою дослідження є розробка механізму ефективного управління інтелектуальною власністю промислового підприємства, аналіз впливу інноваційної діяльності на забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища. У процесі дослідження використовувались методи аналізу, синтезу та порівняння, проводився збір та аналіз статистичної інформації.

Виклад основного матеріалу. Неконкурентоспроможність багатьох видів вітчизняної промислової продукції, пов'язана з недостатньою інноваційною діяльністю підприємств, відсутністю ефективного управління інтелектуальною власністю, застарілою значною часткою їх основних виробничих фондів, які потребують зміни або модифікації, високою енерго- та ресурсозатратністю виробництва.

Економічна безпека підприємства – це система створення механізму мобілізації й найбільш оптимального управління корпоративними ресурсами даного підприємства з метою найбільш ефективного їх використання і забезпечення стійкого функціонування того чи іншого підприємства, його активної протидії будь-яким негативним чинникам впливу на свою економічну безпеку [6, С.20].

До об'єктів економічної безпеки підприємства можна віднести різноманітні види діяльності підприємства, ресурси та майно підприємства, персонал та структурні підрозділи підприємства, об'єкти інтелектуальної власності та ін.

Кількість промислових підприємств з 2010 р. до 2013 р. в країні збільшилась на 1303 підприємства, у 2013 р. нараховувалось